

Kennis in actie voor het landschap

RAOUL BEUNEN,
JOS DEKKER,
MARTIJN DUINEVELD,
ROEL DURING,
JOKE LUTTIK &
GERARD STRAVER

Dr. Ir. R. Beunen redactie
Dr. J.N.M. Dekker hoofd-
redacteur
Dr. Ir. M. Duineveld
Wageningen UR
Dr. R. During Wageningen UR
Dr. J. Luttik redactie
Ir. G.H.M.B. Straver
Coördinator Wetenschaps-
winkel, Postbus 16, 6700 AA
Wageningen
gerard.straver@wur.nl

Inleiding

Burgerinitiatieven op het terrein van natuur- en landschapsbeheer, traditioneel het domein van overheden, nemen in aantal toe. Wat betekent dat voor de rol van kennis en van kennisproducenten op deze terreinen? Daar is nog maar weinig empirisch onderzoek naar gedaan. Maar ervaring met onderzoek voor en met burgerinitiatieven is er wel degelijk, namelijk bij wetenschapswinkels. In dit themanummer van LANDSCHAP zijn projecten van de Wageningse Wetenschapswinkel object van analyse naar de veranderende rol van kennis in de participatiemaatschappij.

Eind 2014. Een groep natuurliefhebbers kondigt aan natuurgebied het Wageningse Broek te willen kopen om het blauwgrasland ter plekke zelf te gaan beheren (Mooi Wageningen voor Landschap en natuur, 2014). Volgens ecoloog Frank Berendse, een van de initiatiefnemers en werkzaam als onderzoeker bij Wageningen Universiteit, zal dit beheer grotendeels met de hand moeten gebeuren. Deze aanpak sluit goed aan bij de kracht van een burgerinitiatief (voornamelijk uit vrijwilligers bestaand), maar zou niet snel als advies aan een grote terreinbeherende instantie gegeven worden. Ook de kennisproductie die bij dit initiatief past, zou wel eens van aard kunnen veranderen en van invloed kunnen zijn op de Wageningse onderzoeksagenda.

Nieuwe vormen van kennisproductie

Wetenschapswinkelprojecten bieden burgerinitiatieven toegang tot de kennis en expertise die binnen een universiteit aanwezig is en tot onderzoekers en studenten die hen kunnen adviseren. Bij wetenschapswinkelprojecten wordt de onderzoeksvraag vaak pas gedurende het proces helder, wordt gestreefd naar een handelingsperspectief dat kans van slagen heeft en participeren vaak partijen met verschillende perspectieven en belangen. Dat maakt ze als het ware laboratoria waarin de relaties tussen kennis, macht en handelen vaak expliciet aan de oppervlakte liggen (Beunen *et al.*, 2012) en een dankbaar

object voor onderzoek. Toch wordt er weinig over wetenschapswinkelprojecten gepubliceerd in wetenschappelijke tijdschriften (Muijden & Verbrugge, 2015).

De zoektocht naar kennis die beter werkt in nieuwe samenwerkingsverbanden is inmiddels in volle gang (Tress & Tress, 2003; In 't Veld, 2014). Een belangrijk aspect daarvan is co-creatie, het samenbrengen van wetenschappelijke, professionele en ervaringskennis, om daarmee een handelingsperspectief te ontwikkelen (Begeer & Bunders, 2007; Hadorn *et al.*, 2008; Wickson *et al.*, 2006; In 't Veld, 2014; Bouma, 2015). Het nieuwe wetenschapsbeleid sluit hier op aan. Burgers en bedrijven moeten bij de ontwikkeling van kennis betrokken worden (OC&W, 2014). Dit roept tal van vragen op, zoals over de borging van wetenschappelijke kwaliteit.

Wetenschapswinkelprojecten laten zien hoe kennis-co-creatie in de praktijk kan uitwerken. De onderzoeker wordt uitgedaagd om actieonderzoek te doen en zijn kennis te delen met leken die alles behalve passieve ontvangers van kennis zijn. Ze streven vaak strategische doelen na en willen het project gebruiken voor de versterking van hun machtspositie. De ontwikkeling en toepassing van kennis kan soms rechtstreeks indruisen tegen de opvattingen van de onderzoekers of tegen de dominante mores van de universiteit waar het project wordt uitgevoerd. Het is niet ondenkbaar dat de kennis die ontwikkeld wordt op gespannen voet staat met die

waar beleids- en uitvoeringsorganisaties zich op baseren. Wetenschapswinkelprojecten kunnen de machtsverhoudingen en vertrouwensrelaties tussen de betrokken partijen dan ook doen verschuiven. De onderzoeker bevindt zich daardoor bijna per definitie in een precaire situatie. In hoeverre is hij nog verantwoordelijk voor de kennis die ontstaat in co-creatie of voor de wijze waarop die kennis strategisch wordt ingezet?

Analyse van vier projecten

Een belangrijke vraag die we in dit themanummer willen beantwoorden is die naar de ontwikkeling van kennis voor de doe-het-zelfmaatschappij. Welke inzichten leveren wetenschapswinkelprojecten hierover op? We hebben daartoe een aantal projecten geanalyseerd aan de hand van reflexieve vragen als:

- Hoe is generieke wetenschappelijke kennis in dit project gecontextualiseerd?
- Welk handelingsperspectief voor natuur en landschap is ontwikkeld?
- Wie heeft zich de kennis toegeëigend?
- Welke invloed heeft het project uitgeoefend op de bestaande kennis-machtsverhoudingen?

Vier wetenschapswinkelprojecten worden besproken. Stobbelaar en Hoofwijk begeleidden een experiment met doe-het-zelfnatuur in Zundert en beschrijven hoe generieke natuurkennis is gebruikt om 'streeknatuur' tot ontwikkeling te brengen. Krimp in Kloosterburen leidde tot een burgerinitiatief dat het voormalige kloosterterrein weer in ere wilde herstellen. Aalvanger en Beunen analyseren de consequenties daarvan voor de bestaande kennis-machtsverhoudingen. During, Van der Jagt en Kruit bespreken de toe-eigening van kennis en de daaraan verbonden handelingsperspectieven die een belangrijke rol speelden in het project rond de Renkumse landgoederen. De vierde casus betreft een ontwerpstudie

voor het Europaplein in Renkum. Duineveld, Ten Cate en Van Assche bespreken het wederzijds onbegrip en onvermogen van actieve burgers en gemeentebestuur om een gezamenlijk handelingsperspectief te ontwikkelen. We willen met deze analyse eventuele vanzelfsprekeden in het denken over landschap en kennisco-creatie ter discussie te stellen in het licht van de veranderende verhoudingen tussen overheden, landschapbeherende organisaties en burgers.

Literatuur

Begeer, B., & J. Bunders, (2007). Kennisco-creatie: samenspel tussen wetenschap & praktijk. Complexe maatschappelijke vraagstukken transdisciplinair benaderd. Amsterdam. VU.

Beunen, R., M. Duineveld, R., During, G.H.M.B., Straver & A. Aalvanger, 2012. Reflexivity in performative science shop projects. *Gateways: International Journal of Community Research and Engagement*, 5(1), 135-151.

Bouma, J., 2015. Transdisciplinariteit en organisatie van het onderzoek. *Landschap* 32/2: 91-95.

Hadorn, H., G. Hoffmann-Riem, S. Biber-Klemm, W. Grossenbacher-Mansuy, D. Joyce, C. Pohl, U. Wiesmann & E. Zemp, 2008. *Handbook of Transdisciplinary Research*: Springer.

Mooi Wageningen voor Landschap en Natuur, 2014. Burgers nemen de handschoen op, plan Wageningse Broek voor topnatuur. Opgehaald op 23-11-2014.

Muijden, D. van & F. Verbrugge, 2015. Aan de hoge tafel. Een literatuurstudie naar de wetenschappelijke impact van Wetenschapswinkels. Wageningen. WUR.

OC&W, 2014. Wetenschapsvisie 2015, Keuzes voor de Toekomst. Den Haag.

Tress, B. & G. Tress, 2003. Interdisciplinary and transdisciplinary landscape studies: potential and limitations. Wageningen. Delta Program.

Veld, R. in 't, 2014. Transgovernance. Duurzame ontwikkeling in een kennisdemocratie. Tilburg. Tilburg University.

Wickson, F., A.L. Carew & A.W. Russell, 2006. Transdisciplinary research: characteristics, quandaries and quality. *Futures*, 38, 1046-1059.